

Nazwiska męskie (cz. 1)

Wprowadzić obowiązuje zasada, że nazwiska męskie – polskie i pochodzenia obcego – należy odmieniać, ale wymowa i pisownia wielu nazwisk budzi wątpliwość. Wystarczy zajrzeć do internetowych poradników językowych, by się przekonać o rozmiarze problemu.

To wszyscy wiemy

Nazwiska zakończone na -ski, -cki, -dzki oraz zakończone spółgłoską, typu Nowak, Kowal nie sprawiają kłopotu. Piszemy z Janem Kacperskim byliśmy u Łukasza Kowala.

Dlaczego niektóre nazwiska męskie sprawiają kłopoty

Przede wszystkim: nazwiska męskie odmieniają się według różnych zasad, niektóre – jak rzeczowniki, inne – jak przymiotniki, a wśród tych dwóch grup te nie ma jednego sposobu odmiany. Poza tym występują nazwiska nieodmienne i dlatego często zastanawiamy się, czy odmieniać to nazwisko, czy nie odmieniać. Dodatkowe problemy stwarzają nazwiska obcego pochodzenia oraz dwuczłonowe.

Nazwiska odmieniają się jak rzeczowniki

- Nazwiska zakończone na samogłoskę -a lub -o, typu: Kaleta, Mleczko – należy odmieniać.
- Nazwiska zakończone na samogłoskę -a, zarówno polskie, jak i cudzoziemskie, takie jak: Kalinka, Kaleta, Zawisza, Zola, odmieniają się w liczbie pojedynczej według deklinacji żeńskiej samogłoskowej – z jedną różnicą, że mają wołacz równy mianownikowi, czyli na przykład do kobiety zawołamy: „Kobieto zaczekaj!”, zaś do pana Kalety – „Kaleta zaczekaj!”. Natomiast w liczbie mnogiej odmieniają się według deklinacji męskiej.

A zatem w liczbie pojedynczej nazwiska: Kaleta, Kalinka, Zawisza odmieniają się – jak rzeczownik rodzaju żeńskiego, np. kobieta (M. – mianownik, W. – wołacz), Kalety, Kalinki, Zawiszy – kobiety (D. – dopełniacz), Kalecie, Kalince, Zawiszy – kobiecie (C. – celownik, Mc. – miejscownik), Kalet, Kalink, Zawisz – kobiet (B. – biernik), Kalet, Kalink, Zawisz – kobiet (N. – narzędnik), a w liczbie mnogiej (jak rzeczowniki rodzaju męskiego, np. mężczyźni) Kaletowie, Kalinkowie, Zawiszowie (M., W.), Kaletów, Kalinków, Zawiszów (D., B.), Kaletom, Kalinkom, Zawiszom (C.), Kaletami, Kalinkami, Zawiszami (N.), Kaletach, Kalinkach, Zawiszach (Mc.).

Nazwiska zakończone na samogłoskę -o

Nazwiska: Lato (znanego sportowca) i Mleczko (popularnego rysownika) nawet dziennikarze niechętnie odmieniają, a tu akurat nie powinno być problemu, bo wystarczy porównać te nazwiska do utrwalonych w świadomości Polaków form nazwisk Kościuszkę i Matejkę i tak:

Lato, Mleczko (Kociuszko)Łaty, Mleczki (Kociuszki)Łacie, Mleczce (Kociuszce)Łat ,
Mleczk (Kociuszk), Łat , Mleczk (z Kociuszk), łacie, Mleczce (Kociuszce).

Uwaga: Spotkałam się z zdaniem: „Grzegorzowi Latowi przybyło zmartwie ” . W tym zdaniu forma „Latowi ” jest niepoprawna!

Byłmo e osoba wypowiadaj ca to zdanie zasugerowała się odmian nazwisk – również zakończonych na-o – typu: Mizio.

O panach, którzy mają na nazwisko Mizio powiemy na przykład: „Tomaszowi Miziowi powiodło się na egzaminie ” albo: „O Tomasz Miziu czytałam w gazecie, że z Adamem Miziem studiowałam ” .

Dlaczego nazwisko Mizio ma inn odmian niż Lato?

Oto nazwiska męczyzn typu Mizio, Kazio odmieniają się zarówno w liczbie pojedynczej, jak i mnogiej według deklinacji męskiej (jak rzeczowniki rodzaju męskiego), ponieważ samogłoska -o poprzedza spółgłoską miękka [j].

Barbara Ellwart